

2. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3-9.
3. Завадський Й.С. Державне регулювання економіки АПК / Й.С. Завадський // Економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 69-72.
4. Історія економічних учень: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 1300 с. – (класичний університетський підручник).
5. Мельник Л.Ю. Зміст та складові господарського механізму у ринковій економіці / Л.Ю. Мельник, А.П. Макаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 24. – С. 10-12.
6. Онищенко О. Соціально-економічна природа і розміри сільськогосподарських підприємств / О. Онищенко // Економіка України. – 2000. – № 6. – С. 58-68.
7. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3-8.
8. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19-37.
9. Статистичний збірник «Сільське господарство України»: за 2009 рік / Державний комітет статистики України. – К., 2010. – 375 с.

УДК 334.7

ОЦІНКА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Миколенко І.Г., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

Висвітлено умови та ефективність розвитку агропромислової інтеграції на Полтавщині; досліджені галузеві особливості та напрямки розвитку інтеграційних формувань в аграрній сфері; здійснена оцінка економічного розвитку аграрних підприємств регіону.

Clarifies the conditions and efficiency of agricultural integration in the Poltava region, examined industry trends and characteristics of integration units in the agricultural sector, assessed the economic development of agricultural enterprises.

Постановка проблеми. У сучасних умовах система виробничих відносин у сільському господарстві стає більш адаптованою до умов ринкової економіки, проте ситуація в галузі залишається дуже складною. Підприємства мають велику заборгованість перед постачальниками, бюджетом, у них недостатньо фінансових ресурсів для забезпечення необхідного рівня інтенсифікації та інтеграції виробництва, оновлення матеріально-технічної бази. У даний час сільське господарство є галуззю з низьким рівнем оподаткування і пільговим режимом кредитування й надалі відзначається нестабільністю та ризикованістю, не гарантує швидких і достатньо великих прибутків.

На сучасному етапі розвитку важливо забезпечити пропорційний і збалансований розвиток комплексу аграрних та промислових галузей, їх інтеграцію. Найбільш значною галуззю аграрного комплексу є продуктовий, тому пошук можливостей підвищення результативності сільськогосподарських

підприємств на основі інтеграцій є необхідною умовою їх виживання в умовах ринкової економіки, входження України у світову економічну систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук шляхів стабілізації і подальшого ефективного розвитку підприємств АПК, а саме: інтеграція з товаровиробниками, технічне переоснащення, впровадження прогресивного устаткування та ресурсозберігаючих технологій, структурна перебудова виробництва досліджуються в наукових працях таких вітчизняних вчених як: В.Г. Андрійчук, В.І. Бойчик, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, С.Г. Дяченко, І.І. Лукінов, П.М. Макаренко, В.П. Мертенс, П.П. Руснак, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак та інших.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення умов та ефективності розвитку агропромислової інтеграції на Полтавщині; дослідження галузевих особливостей та напрямків розвитку інтеграційних формувань в аграрній сфері; оцінка економічного розвитку аграрних підприємств регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Полтавщина посідає третю позицію в державі з валового збору зерна в усіх категоріях господарств після Вінничини та Одещини. Аграрії області у 2009 р. зібрали 2,9 млн. тонн зернових при урожайності 31,4 ц/га. По площі посіву та валовому збору кукурудзи на зерно область посідає перше місце в державі (зібрано на площі 375 тис. га, валовий збір – 1,6 тис. тонн). Область лідирує в Україні і за посівною площею сої, а буряків накопано 1,9 млн. тонн, що є другим показником у державі.

На сьогодні Полтавщина посідає перше місце в Україні по поголів'ю великої рогатої худоби та корів у сільськогосподарських підприємствах. Область є лідером у державі і з виробництва якісного молока. В сільськогосподарських підприємствах працюють 18 доїльних залів вітчизняного та імпортного виробництва. Лише упродовж 2009 р. введено в дію три доїльні зали: в ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» Шишацького району, ЗАТ «Райз-Максимко» Лохвицького району, ТОВ «Лесяківське» Пирятинського району.

Галузь тваринництва на Полтавщині приваблює інвесторів. Ряд інвестиційних проектів в молочному скотарстві та свинарстві реалізуються у Великобагачанському, Глобинському, Миргородському, Хорольському, Диканському районах.

Згідно «Звіту про конкурентоспроможність України за 2009 р.», підготовлений Фондом ефективного управління, по індексу регіональної конкурентоспроможності Полтавщина отримала 8-ме місце в Україні, пропустив попереду себе Київ, Дніпропетровську, Закарпатську, Львівську області, АР Крим, Донецьку и Харківську області. За індексом глобальної конкурентоспроможності Полтавщина має показник 3,98, що на одну соту більше, ніж загальний показник по Україні, що дозволило регіону зайняти в рейтингу із 132 країн світу 87 позицію [1].

У 2009 р. порівняно з 2005 р. аграрними підприємствами валової продукції вироблено на 38% більше, в тому числі рослинництва – більше на 42%, тваринництва – на 27%. Розмір одержаного прибутку по аграрних господарствах області збільшився у 7 разів, рівень рентабельності збільшився на 9,9

відсоткових пункти, проте на рівні 15-20% не дає змоги забезпечувати розширене відтворення виробництва (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва підприємств Полтавської області, 2005-2009 рр.

Показники	Роки					2009 р. у % до 2005 р.
	2005	2006	2007	2008	2009	
Усі категорії господарств						
Валова продукція – всього, млн. грн.	4792,3	4964,4	5069,4	5729,8	5700,2	118,9
у т.ч.: продукція рослинництва	3241,0	3300,6	3497,7	4309,3	4143,5	127,8
продукція тваринництва	1551,3	1663,8	1571,7	1420,5	1556,7	100,3
Сільськогосподарські підприємства						
Валова продукція – всього, млн. грн.	2241,8	2355,6	2572,5	3275,3	3094,1	138,0
у т.ч.: продукція рослинництва	1616,6	1657,6	1871,6	2557,6	2301,9	142,4
продукція тваринництва	625,2	698,0	700,9	717,7	792,2	126,7
Господарства населення						
Валова продукція – всього, млн. грн.	2550,5	2608,8	2496,9	2454,5	2606,1	102,2
у т.ч.: продукція рослинництва	1624,4	1643,0	1626,1	1751,7	1841,6	113,4
продукція тваринництва	926,1	965,8	870,8	702,8	764,5	82,6
Вироблено продукції (усі категорії господарств), тис. грн.						
На одну особу	3065	3208	3307	3774	3786,3	123,5
На 100 га с.-г. угідь	248,1	260,4	266,4	302,2	295,8	119,2
Виробництво продукції сільського господарства на одну особу у сільськогосподарських підприємствах (у порівнянних цінах 2005 року), грн.						
Полтавська область	1434	1522	1678	2157	2055	143,3
Прибуток (збиток) від реалізації сільськогосподарської продукції, тис. грн.						
Полтавська область	76366	-6117	514103	335849	533366	698,4
продукція рослинництва	53400	68300	541600	375400	490400	918,4
продукція тваринництва	23000	-74400	-27500	-39600	43000	187,0
Рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств, %						
Полтавська область	5,6	-0,4	28,7	11,3	15,5	9,9 в.п.
продукція рослинництва	5,8	7,0	46,9	17,9	19,4	13,6 в.п.
продукція тваринництва	5,1	-14,5	-4,3	-4,6	4,7	-0,4 в.п.

У 2009 р. загальне виробництво продукції сільського господарства підприємствами Полтавської області порівняно з 2008 р. зменшилося на 0,5%, у тому числі в аграрних підприємствах – на 5,5%, у господарствах населення – збільшилося на 6,2%. Виробництво продукції рослинництва порівняно з 2008 р. скоротилося на 3,8%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – на 10%, у господарствах населення – зросло на 5,1%. Порівняно з 2005 р., у 2009 р. аграрними підприємствами продукції сільського господарства вироблено на 38% більше, у тому числі рослинництва – більше на 42%.

Господарства населення збільшили загальні обсяги у меншому темпі – на 2,2%, по рослинництву – на 13,4%, а виробництво продукції тваринництва

зменшилось за досліджуваний період на 7,4%. У розрахунку на одну особу продукції сільського господарства у вартісному виразі вироблено у 2009 р. – 3786,3 грн., що на 24% більше ніж у 2005 р., у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь – на 47 тис. грн. більше (19,2%).

За 2009 р. сільськогосподарськими підприємствами реалізовано сільськогосподарської продукції на суму 4727,7 млн. грн., у тому числі продукції рослинництва – на 3653,6 млн. грн. Загальний обсяг реалізованої аграрними підприємствами виробленої продукції за 2009 р. порівняно з 2008 р. збільшився на 25,6%, у тому числі продукції рослинництва – на 34,1%. Незначні обсяги продукції, яку товаровиробники продавали переробним підприємствам, коливаються від 6,9% по зернових культурах, 7,8% по олійних, до 8,0% по овочах. По цукрових буряках, переробні підприємства залишаються основним напрямом реалізації і становлять 66,9% (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка структури реалізації аграрної продукції за напрямом реалізації аграрних підприємств Полтавської області, 2005-2009 рр.

Види продукції	Роки				
	2005	2006	2007	2008	2009
Переробним підприємствам, відсотків до загального обсягу реалізації					
Зернові та зернобобові культури	6,5	8,9	6,8	6,5	6,9
Олійні культури	5,5	4,3	4,8	8,0	7,8
Цукрові буряки	86,4	79,9	89,7	90,4	66,9
Картопля	–	0,2	–	–	–
На ринку					
Зернові та зернобобові культури	7,9	8,9	7,4	5,7	5,5
Олійні культури	10,1	8,1	6,6	6,5	4,7
Цукрові буряки	0,0	-	-	-	-
Картопля	11,5	7,0	0,4	4,2	31,5
Населенню					
Зернові та зернобобові культури	2,9	3,1	2,0	1,0	0,9
Олійні культури	1,0	0,7	0,6	0,4	0,3
Цукрові буряки	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Картопля	39,1	53,0	14,6	12,1	8,1
За іншими напрямом					
Зернові та зернобобові культури	82,7	79,1	83,8	86,8	86,7
Олійні культури	83,4	86,9	88,0	85,1	87,2
Цукрові буряки	13,3	20,1	10,3	9,6	33,1
Картопля	49,4	39,8	85,0	83,7	60,4

Населенню в рахунок оплати праці продано плодів та ягід 39,5% загального обсягу реалізації, овочів – 14,4%, картоплі – 8,1%, худоби та птиці – 4,4%, зернових та зернобобових культур – 0,9%, олійних культур – 0,3%.

Частка продукції рослинництва у загальній вартості реалізованої продукції становить 77,3%, продукції тваринництва – 22,7%. За 2009 р. реалізація сільськогосподарської продукції за іншими напрямом має найбільшу частку по олійних культурах – 87,2%, зернових та зернобобових культурах 86,7%, картоплі – 60,4%, овочах – 59,0%.

За організаційно-правовими формами найвищу рентабельність виробництва у 2009 р. мали по рослинництву – 24,2% та 24,7% приватні підприємства та виробничі кооперативи. В цілому вищий рівень рентабельності виробництва мають підприємства недержавної форми власності (табл. 3).

Таблиця 3

Рентабельність виробництва продукції рослинництва за організаційно-правовими формами підприємств Полтавської області, 2009 р., %

Показники	Державні	Недержавні	У тому числі			
			господарські товариства	приватні підприємства	виробничі кооперативи	інші
Усього	3,0	19,7	18,0	24,2	24,7	15,9
За основними видами продукції						
зернові та зернобобові культури	-6,5	14,6	15,0	14,1	15,0	1,2
насіння соняшнику	18,2	45,7	44,5	46,2	57,4	55,5
цукрові буряки (фабричні)	-16,0	-19,3	-24,0	5,9	-3,7	-
картопля	-18,5	47,2	32,5	52,4	-21,2	-
овочі відкритого ґрунту	-25,3	12,1	20,6	15,3	-30,5	125,8

Висновки. Проведений аналіз сучасного стану виробництва аграрної продукції в Полтавській області дозволяє виділити наступні умови, що забезпечують ефективний розвиток інтеграційних процесів: наявність сучасних, з високим технологічним рівнем підприємств по переробці та зберіганню продукції; стійкість зв'язків партнерів продуктових підкомплексів; державна підтримка вітчизняного виробника; привабливість регіону для інвесторів; розвиток стійких внутрішньообласних та міжрегіональних зв'язків; оптимальне співвідношення сукупних обсягів попиту на продукцію та пропозиції сировини і продуктів її переробки; відповідність структури споживчого попиту на продукцію переробних галузей залежно від диференціації населення області за рівнем доходності.

Література.

1. В рейтинге из 132 стран мира Полтавщина на 87 позиции / Интернет-видання «Полтавщина» [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.poltava.pl.ua/news/4102>.